

<http://www.arianafghanistan.com>

۲۰۱۷/۱۲/۰۵

محمد عارف عزیز گذرگاه

کابل در گذرگاه تاریخ

به قلم مرحوم پوهاند داکتر عبدالاحمد جاوید

تهیه و انتخاب از عارف عزیز

قسمت دوم

- ❖ آیا مراد از کابل همان (کاه) و (پُل) است؟
- ❖ کابل در شعر شاعران چگونه بازتاب یافته است؟

سمپوزیم تحقیقی و علمی تحت عنوان "کابل در گذرگاه تاریخ" در ماه جدی سال ۱۳۶۶ هجری شمسی (۱۹۸۷ میلادی) در شهر کابل دایر گردیده بود. مرحوم پوهاند دوکتور جاوید که یکی از اشتراک کنندگان این سمپوزیم بود در اینجا حرف های جالبی دارد در باره وجه تسمیه کابل از نظر فلکلور، تاریخ و ادب.

نام کابل در ریگویدا

نام کابل در ریگویدا به صورت کوبها (Kubha) ماخوذ از نام رود کابل، ذکر شده و هم به صورت های کوفس (Kophes) و کوفن (Kopphen) نیز آمده که به این شکل قدامت شهر کابل تا پنجهزار سال میرسد. ناگفته نگذیریم سکه های از تپه مرنجان به دست آمده که به دو هزار و پنجد صد سال پیش تعلق دارد. این سکه ها هم سندی دیگری در اثبات قدامت این شهر به شمار میرود. همچنان نام کابل در کتاب عهد عتیق یعنی تورات نیز آمده است.

در اوستا نام کابل به صورت وایه کریتا (Vaekereta) آمده که در گزارش پهلوی به کابل ترجمه گردیده، نام قاضی کابل در کتیبه شاهپور دوم شاه ساسانی نیز ذکر شده است.

به اهتمام ولی احمد نوری

بطلیموس جغرافیه نگار یونان در نیمه قرن دوم مسیحی این شهر را به صورت کابورا ضبط کرده است و هم آن را به نام اُرتسپانه (Ortospanama) خوانده که در زبان سانسکریت به معنای سرزمین مرتفع و جایگاه بلند است.

هیوان تسانگ زایر معروف چینی در سفرنامه خود کابل را به صورت کافو (Kafu) ذکر نموده است.

کابل در نظم و نثر عربی به صورت کابل یاد شده است. جغرافیه نویسان عرب مانند اصطخری، ابن حوقل، بلاذری همه یک نکته را در باره کابل تکرار کرده اند که به جای خود جالب است. مثلاً اصطخری در "مسالک و ممالک" خود که در قرن چهارم تألیف شده میگوید: هیچ شاهی را پادشاهی نشاید تا آن که او را در کابل بیعت نکنند، اگر چه از کابل دور بود. تا وقتی که شاه به کابل نیاید مستحق شاهی نباشد و او را در این جا به شاهی نشانند.

بنابر روایت شمس النهار (شماره ۴۳ رجب سال ۱۲۹۲ هـ . ق) به قول بیدخوانان شاستری به موجب حکم برهما فرشته گان، خاک بهشت را آورده به سرزمین کابل پاشیدند و درخت های اقسام خوراکیه به جهت عیش راجه اندر، از بهشت آورده در این سرزمین نصب کردند. این روایت می رساند که میوه لذیذ کابل طمعی از خوراکه جنت دارد به قول شاعر:

وه چه شهری خوشتر از باغ بهشت   وصف او باید به آب زر نوشت
چار سویش بوستان دلگشااست   از نسیمش مغز عالم مشکهاست
وصف آن گر بیش از این سازم رقم   در کف دستم به رقص آید قلم

وجه تسمیه شاعرانه کابل اینست که آبی است در میان گل.
محمود طرزی در جغرافیای منظوم خود چنین آورده است:

در لفظ نام خوب وی آوری نظر
یابی میان گل تو یکی آب چون گهر

ابراهیم خلیل گوید

تو بیرون شدی همچو گوهر از آب
که درای چنین جانفزا آب و تاب

دیگری گوید

از ملک و دیار ما چه پرسی   آبی ست میان گل چکیده
گر نام دیار من پرسی   آبی ست میان گل چکیده

دیگری گوید:

چسان شاداب ناید پیش دیده که هست آبی میان گل چکیده

مولانا حزینی در وجه تسمیه کابل، نکته شاعرانه دیگر را آورده و میگوید:

کابلی را کار اگر افتد به اسباب نیست   چون حزینی زینهار این نکته در کارش کنی
اهل کابل را بجز کاکا و بلبل نام نیست   بلبل و کاکا شود کابل چو تکرارش کنی

- در فرهنگ عوام ما، در دو بیتی های ما، مدح و ذکر کابل، باغ های کابل و مردم کابل فراوان رفته. فقط ابیاتی را که در باره باغ لطیف گفته شده نقل میکنم. با تذکر این نکته که امروز از باغ لطیف که در دامنه شهدای صالحین و پشت بالاحصار واقع بود فقط نامی باقی مانده و بس. آن ابیات اینست:

همو شر شره او   همو کش کدن گو^(۱)
همو گوشه پیتو   به خدا باغ لطیف است
به خدا باغ لطیف است
همو جنت "کابل"   همو چمن گل
همو حوض سر پُل   به خدا باغ لطیف است
به خدا باغ لطیف است

شعرای دری گوی ابیات و اشعار دلنشینی در وصف کابل داشته و این شهر را (مجموعه انتخاب دنیا) خوانده اند:

چنین شهری به عالم کس ندیده است
که در وی هفت اقلیم آرمیده است

کابل از جهتی که هم کوه دارد و هم تپه و هم دریا دارد و هم صحرا، از قدیم مورد توجه بوده و این اوصاف آن را ستوده اند:

---

^(۱) (گو) صورت تلفظ عامیانه (گاو) در کابل است.

بُود زین گونه در آفاق کم شهر
که هم باغست و هم دریا و هم شهر

یکی از زردشتیان هند به نام موبد ابیاتی در وصف کابل دارد که بیت آغازین آن اینست:

به نام آن که هستی آفریده است
ز جنت کابلستان را گزیده است

حیدر معمایی در یک بیت، چنین تصویری را از کابل داده است:

بخور در ارگ "کابل"، می بگردان کاسه پی در پی
که هم کوه است و هم صحرا، هم شهر است و هم دریا

پایان قسمت دوم

ادامه دارد

قسمت اول این مطلب عالی و فرهنگی را به کمک لینک آتی مطالعه بفرمائید
قسمت اول

http://www.arianafghanistan.com/UploadCenter/Aref_aziz_g_kabul_dar_gozargaah_taarikh_1.pdf